

Wola, wolność, odpowiedzialność

scenariusz lekcji dla klas 4–8 szkoły podstawowej

Czas trwania zajęć:

Materiały: nota biograficzna dotycząca Victora Frankla.

Cele:

- Uczniowie poznają dwa podstawowe stanowiska dotyczące wolności woli.
- Uczniowie poznają relacje między wolą a wolnością.
- Uczniowie rozumieją wpływ wolnej woli na ocenę moralną czynów.
- Uczniowie rozumieją, że wolność wiąże się z odpowiedzialnością.
- Uczniowie wiedzą, że wolę można świadomie kształtować i rozwijać.

Metody i formy pracy

- Czytanie tekstu
- Wgląd (introspekcja)
- Burza mózgów
- Dyskusja

Przebieg lekcji

Rozpoczynamy od burzy mózgów, zadając uczniom pytania:

- Co to jest wola?
- Co to jest wolność?

Prosimy każdego z nich o dokończenie zdań:

- Moją wolą jest...
- Jestem wolny, gdy...

Następnie moderujemy dyskusję poprzez przykładowe pytania:

Wola

- Czy każdy człowiek posiada wolę?
- Co oznacza silna wola?
- Co oznacza dobra lub zła wola?
- Czym jest wolna wola?
- Czy uczucia mogą wpłynąć na naszą wolę – chcemy tego, co lubimy, nie chcemy tego, czego nie lubimy?
- Czy możemy wpłynąć swoją wolą na uczucia?

Wolność

- Czy wolność to tylko brak ograniczeń – tzw. swoboda?
- Skąd się biorą nasze wybory?
- W jaki sposób podejmujemy decyzję?
- Czy tylko od naszej woli zależy, jakie działanie podejmiemy?
- Czy jeśli robimy coś świadomie, to już oznacza nasz własny wybór? Przykład ciężkich uzależnień.
- Jeśli zostaniemy zmanipulowani reklamą do zakupu czegoś, czy to wciąż nasz wybór?
- Czy nasze życie przebiega według z góry ustalonego scenariusza (determinizm), czy raczej rządzi w nim przypadek (indeterminizm)?
- W jakim stopniu sami decydujemy o naszym życiu?
- W jakim stopniu to nasza genetyka daje nam pewne predyspozycje do działania?

Odpowiedzialność moralna

- Co to znaczy być odpowiedzialnym?
- Dlaczego wolność wyboru jest istotna przy ocenie moralnej czynów?
- Czy osoba ze złymi wzorcami środowiskowymi jest wolna w swoich wyborach, czy jest determinowana i należy ją usprawiedliwić, jeśli uczyni coś złego?

Ćwiczenie 1. Wolność a odpowiedzialność

Wprowadzenie:

Rodzice zabraniają dziecku kierować samochodem, bo ma za mało doświadczenia i umiejętności. Dziecko może to uznać za pewne ograniczenie jego wolności. Z wiekiem jednak uzyskuje dostęp do takich czynności, ale bierze sam za siebie odpowiedzialność, tj. może już kierować samochodem, ale jeśli spowoduje wypadek, poniesie tego pełne konsekwencje, których nie poniósłby jako dziecko.

Pytanie do klasy:

W jakich jeszcze sferach życia wzrost wolności wiąże się z odpowiedzialnością?

Przykład związków, pracy, zdrowia...

Ćwiczenie 2. Wolny wybór

Przytaczamy historię Victora Frankla

Victor Frankl był żydowskim psychiatrą i filozofem, który został uwięziony w obozie koncentracyjnym w czasie II wojny światowej. Wraz z innymi więźniami przeszedł tam niewyobrażalne cierpienia. Jednak pewnego razu, gdy nagi i zziębnięty siedział samotnie w celi, uświadomił sobie, że strażnicy mogą mu odebrać jedynie wolność zewnętrzną, np. zamknąć go na klucz. Nikt natomiast nie może mu odebrać jego wolności wewnętrznej – zdolności decydowania, jak się zachowa w danej sytuacji, oraz tego, jak się będzie czuł – póki sam nie wyrazi na to zgody. Ta myśl w nim zakiełkowała i wkrótce Frankl zaczął rozwijać swoje małe poczucie wolności, by wkrótce mieć go nawet więcej niż strażnicy, którzy go pilnowali. Wiktor Frankl stał się inspiracją dla innych więźniów w obozie koncentracyjnym, a nawet dla samych strażników. Po wyzwoleniu z obozu kontynuował swą myśl i dzielił się z innymi odkryciem na temat wolności.

*„ My, którzy żyliśmy w obozach koncentracyjnych, pamiętamy ludzi, którzy chodzili po barakach, pocieszając innych, oddając ostatni kawałek chleba. Być może było ich niewielu, ale są oni wystarczającym dowodem na to, że **człowiekowi można zabrać wszystko za wyjątkiem jednej rzeczy: ostatniej z ludzkich wolności – wyboru swojej postawy w każdych okolicznościach, wyboru swojej drogi**”.*

V. Frankl

Pytania do tekstu:

- Jak stać się wolnym, będąc w więzieniu?
- Czy człowiek zawsze ma wybór ?
- Dlaczego strażnicy mogli czuć się bardziej zniewoleni niż ich więźniów?
- Jak rozumiesz cytata: „ostatni wybór człowieka to wybór postawy”?

Ćwiczenie 3. Alternatywne postawy

Wskaż dwie różne postawy, gdy...

- jest się atakowanym;
- wygra się los na loterii;
- skutek wypadku ulega się kalectwu;
- znajduje się dużą kwotę pieniędzy na ulicy;

- zostanie się wulgarnie obrażonym;
- dostaje się nagrodę za osiągnięcia.

Ćwiczenie 4. Rozwijanie silnej woli

Dzielimy klasę na dwie grupy. Pierwsza z nich zgłasza pomysły na rozwijanie silnej woli, druga część klasy wskazuje na czynniki osłabiające siłę woli. Następnie klasa wspólnie z nauczycielem próbuje połączyć jedno z drugim.

Przykład: Silną wolę rozwija się poprzez uprawianie biegów, a osłabia poprzez ciągłe ulegania pokusie podjadania słodczy. Wniosek – można zastąpić podjadanie sportem.

